

Mariana COCIERU
Institutul de Filologie Română
„Bogdan Petriceicu-Hasdeu”
(Chișinău)

VICTOR CIRIMPEI – CONTRIBUȚII LA
CERCETAREA MENTALULUI MITOLOGIC
ROMÂNESC

**Victor Cirimpei – contributions to the research
of the Romanian mythological mental**

Abstract: Examination of ethnological studies of Victor Cirimpei, predominantly those related to autochthonous Romanian mythology, demonstrates once again the depth of a researcher thinking equally concerned not only mythology, but also ethnic Thracian-Daco-Romanian constituent, comic folklore, literary history and criticism. This approach comes to shape one investigational side of the renowned folklorist (reached the honorable age of 80 years), as evidence of the many achieved in modern Romanian ethnology. Impresses not only scientific results reached by the investigator when proceeding to examine a subject of mythology, but also the method how such drains, faces, compares with the eloquent presents in system conceptions of ancient peoples of the world. Exegete value consists in investigation of some segments less studied in Romanian folklore, in identification of inedited topics, that contribute to development of science and filling the evidence gaps in the research domain.

Keywords: mythology, deities, mythological creatures, pantheon of deities, V. Cirimpei, ethnological research.

Rezumat: Examinarea studiilor etnologice ale lui Victor Cirimpei, cu predilecție a celor ce țin de mitologia autohtonă românească, ne demonstrează încă o dată profunzimea gândirii unui cercetător preocupat în egală măsură nu numai de mitologie, ci și de constituentul etnic traco-daco-român, comical folcloric, istoria și critica literară. Demersul respectiv vine să contureze una din laturile investigative ale renumitului folclorist (ajuns la onorabila vârstă de 75 de ani), drept mărturie a celor multe realizate în domeniul etnologiei moderne românești. Impresionează nu doar rezultatele științifice la care ajunge cercetătorul atunci când purcede să examineze un subiect din mitologie, dar și modalitatea cum diseacă, confruntă, compară cu prezențe elocvente din sistemul de concepții străvechi ale popoarelor lumii. Meritul exegetului e în abordarea unor segmente mai puțin studiate în folcloristica românească, în identificarea unor subiecte inedite, care să contribuie la dezvoltarea științei și la completarea unor goluri evidente din domeniul cercetării.

Cuvinte-cheie: mitologie, divinități, fapte mitologice, panteonul zeităților, cercetare etnologică.

Cercetările etnologului Victor Cirimpei privind segmentul mitologic autohton denotă o cunoaștere primordială a subiectului respectiv, raportat fiind la mitologiile străvechi „bine conservate datorită scrisului timpuriu al lumii vechi (sumeră și akkadă, hitită, hanaaneică și biblică, hindusă, iraniană, greacă și romană)” (Cirimpei, 2002(1), p. 120; Cirimpei, 1992(1), p. 117). Privită în retrospectivă, istoria evoluției gândirii mitologice universale dezvăluie mărturii ale confirmării celei românești. Exegețul Victor Cirimpei mărturisește, pe bună dreptate, că poporul român a apărut în perioada când „gândirea de tip mitologic” sau „fantezistă”, completându-se cu „viziuni realiste”, trecuse pe plan secund și aceasta grație afirmării masive a creștinismului – adversar înverșunat al „păgânismului” mitologic (Cirimpei, 1991(1), p. 150). Aflarea de multe secole a poporului român în creștinism a determinat reconsiderarea totalității viziunilor arhaice păgâne, mitologice și folclorico-mitologice despre diversele lucruri și fenomene din existența umană. Prin urmare, miturile, fără pretenția de a fi un gen de artă a cuvântului (*Мифы народов мұра*, p. 14), reprezintă *tentative de percepere a lumii înconjurătoare, de conștientizare a viziunii asupra epocii din care au parvenit, o fuziune sentimentală a omului cu fenomenele axis mundi* (de unde – personificarea elementelor neînsuflețite în mituri, legende, basme) (Ibidem. A se vedea: Лосев, p. 83-96). Acestea au evoluat până a fi „valorificate artistic în rituri, ceremonii, orații, cântece, dansuri, înscenări populare” (Cirimpei, 2002(1), p. 121), devenind astfel parte componentă a folclorului mitologic, iar prin extindere – subiecte, motive, procedee poetice de inspirație și pentru celelalte arte.

Referindu-se la spațiul românesc, cercetătorul V. Cirimpei consemnează că reminiscențe ale mitologiei arhaice avem prezente în „descântec, basm, colindă, orația mare de Anul Nou, povestea cu animale; în unele povestiri și legende (ultimele două fiind numite uneori, impropriu, mituri), cântece lirice, de ritual, baladice; în formule invocative și de incantație, teatru popular-folcloric și alte specii ale creației orale anonime românești” (Ibidem). În aceeași ordine de idei, etnologul întreprinde o concludentă clasificare, deși o numește aproximativă, a personajelor mitice benefice și malefice, deosebind:

„a) responsabili ai sferelor de importanță esențială pentru om (Caloianul, Daina/ Fata-Pădurii, Doamna-Florilor, Drăgaica, Muma/ Vâlva-Pădurii, Paparuda, ursitoarele), pe lângă aceștia – cu funcții în anumite medii de activitate (Clatină-Munți, Faurul-Pământului, Sfarmă-Piatră, Strâmbă-Lemne; Gerilă/ Zgriburilă, Flămânzila, Ochilă/ Lungilă/ Țintilă, Păsărilă, Setilă) și făcători de rele (Boala-Vacilor, Ceasul-Rău, Ciuma, Deochiul, Holera, Moartea, Pustia, Stahia, Vântul-Rău, Zburătorul);

b) stapâni ai luminii și atmosferei (Baba-Dochia, Crăciun, Crivăț, luceferii, Miezul-Noptii, Murgilă, Soarele);

c) viețuitoare secunde – animale, păsări, insecte etc. (Albina, Ariciul, Calul, Cerbul, Corbul, Dulful-Mării, Șarpele, Vidra, Vâlva);

d) plante-copaci (bradul/ copacul-Vâlvei, mărul, stejarul) și plante-ierburi (iarba-fiarelor, mătrăguna, pelinul, sânziana);

e) ape (Apa-Sâmbetei, Dunărea, Marea Neagră)” (Ibidem).

Vin să întregească panteonul divinităților mitice personaje-mulțimi de gen masculin (balaurii, belciugarii, moroii, pricolicii, strigoii, uriașii, zmeii) și feminin (dânsele, ielele, joimărițele, nemaipomenitele, rusaliile, sânzienele, șoimanele, zânele).

În studiile întreprinse V. Cirimpei examinează și latura istorică cu privire la cunoașterea, înregistrarea și cercetarea mitologiei folclorice românești. Punctul de pornire îl identifică în cele câteva relatări ale grămăticilor anonimi (A se vedea: Chițimia; *Istoria*) despre anumite fenomene naturale inexplicabile și în operele de referință ale mitropolitului Dosoftei (poemul *Domnii Țărâi Moldovei*), ale cronicarilor Miron Costin și Ion Neculce. Autorul colecției istorico-folclorice *O samă de cuvinte* „semnalează felurite întâmplări excepționale din punctul de vedere al vechilor credințe populare, având convingerea că în felul acesta contribuie la păstrarea pe cale scrisă a unor fragmente de istorie mai mult sau mai puțin arhaică” (Cirimpei, 1991(1), p. 158).

De o atenție deosebită și apreciere înaltă a valorii consemnărilor privind „vechi zeități și practici magice” în operele *Descrierea Moldovei* și *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor* se bucură eruditul gânditor Dimitrie Cantemir. Anume aici ne îndeamnă V. Cirimpei să descoperim nume ale panteonului politeist cu semnificații deja pierdute, prezente odinioară în fondul de credințe arhaice ale moldovenilor. Astfel zeități și făpturi mitice, precum: *Doina, Heoile, Zânele, Sânzienele, Joimărițele, Frumoasele, Ursitele, Zburătorul, Tricoliciul, Striga, Stahia; Farmecul, Descântecul, Legătura, Dezlegătura* ș. a.; descrieri ale unor credințe și practici magice precreștine cu referire la unele din acestea: *Turca, Vergelatul, Călușarii, Păpăluga, Drăgaica*, consemnate de Dimitrie Cantemir, dar și complexul orizont filozofic al marelui umanist și cărturar vor deveni subiecte de investigație pentru demersurile științifice ulterioare ale cercetătorului Victor Cirimpei: *Urme folclorico-mitologice moldovenești de vechime proto-indo-europeană; Folclorul mitologic; Dimitrie Cantemir: constituentul etnologic; Dimitrie Cantemir: plaiul natal și datinile sale; Dimitrie Cantemir și Moldova din stânga Prutului (Ca o lecție de istorie); Dimitrie Cantemir – etnolog; Vechi realități etnologice românești în atenția lui Dimitrie Cantemir și Bogdan Petriceicu Hasdeu, aspecte ale examinărilor ulterioare; Paralela Dosoftei – Cantemir; Ponderea etnologicului în scrisul cantemirean; Reminiscențe de credințe vechi la românii din stânga Nistrului; Dimitrie Cantemir: Norocul ca divinitate; Doina/Daina – zeitate precreștină la români, bulgari, lituanieni etc.* (Cirimpei, 1985(1); Cirimpei, 1988; Cirimpei, 1991(2); Cirimpei, 2003(1); Cirimpei, 2008(1); Cirimpei, 2008(2); Cirimpei, 2008(3); Cirimpei, 2008(4); Cirimpei, 2003(2); Cirimpei, 2003(3); Cirimpei, 2006; Cirimpei, 2003(4); Cirimpei, 1998(1)).

Etnologul V. Cirimpei ne mărturisește că perioada de după Dimitrie Cantemir și până la Ion Budai-Deleanu intră într-un con de umbră de aproape un veac, mostrele gândirii mitologice rămânând în afara preocupărilor oamenilor de cultură. Prin apariția operei *Țiganiada* are loc reabilitarea reconsiderărilor de mitologie autohtonă. În comentariile care însoțesc textul poetic, autorul Ion Budai-Deleanu consemnează și explică existența unui șir de zei, zâne și sfinți de origine folclorică, operând cu conceptele: „suprăstăciune”

(superstiție), „crezătorie veche”, „crezătorie deșartă”, „vrăjituri”, „mitologie” (noțiunea respectivă, remarcă folcloristul V. Cirimpei, este utilizată pentru prima dată într-o operă artistică din arealul documentar investigat).

Îndemnați de spiritul epocii pașoptiste, oamenii de cultură au conștientizat necesitatea culegerii și valorificării mitologiei, a creației etnofolclorice: „Romantismul, remarcă V. Cirimpei, sporește interesul pentru mitologie. Începe colectarea și valorificarea legendelor, basmelor și miturilor propriu-zise, ia naștere așa-numita școală mitologică – miturile fiind considerate un important izvor al culturii naționale, ele ajutând la explicarea genezei și semnificației multor fenomene folclorice” (Cirimpei, 2002(1), p. 122). Nu vom insista prea mult asupra acestui aspect, considerând oportun a remarca doar că retrospectiva istorică este întregită de către exegetul V. Cirimpei cu nume de referință din spațiul cultural românesc, precum: Gheorghe Asachi, Gheorghe Săulescu, Constantin Negruzzi, Teodor Stamati (asupra preocupărilor folcloristice ale căruia va insista mai detaliat în lucrarea *Realizări ale folcloristicii timpurii moldovenești*, 1978), Alecu Russo, Vasile Alecsandri, Olga Nakko, Ion Sbiera, Ion Creangă, Mihai Eminescu etc. Dacă personalitățile enunțate mai sus au consemnat, s-au inspirat, au descris ori au înregistrat tangențial reminiscențe ale gândirii mitologice autohtone, atunci cercetările realizate de folcloriștii, etnografii și etnologii Bogdan Petriceicu Hasdeu [este primul culegător de folclor al românilor din Bucovina, Basarabia și stânga Nistrului], Teodor Burada, Nicolae Densușianu, Simion Florea Marian, Iuliu A. Zanne, Elena Niculiță-Voronca, Artur Gorovei, Mihail Canianu, Gheorghe Teodorescu-Kirileanu, Tudor Pamfile, Alexei Mateevici, Victor Moisiu, Leca Morariu, Dumitru Furtună, Dumitru A. Vasiliu, Marcel Olinescu, Petru Caraman, Petre Ștefănuță, Mircea Eliade [acesta a întreprins investigații fundamentale asupra mitologiei românilor, incluzând-o în sistemul de concepții străvechi ale popoarelor lumii], Romulus Vulcănescu, Victor Kernbach, Mihai Coman, Victor Cirimpei [completăm noi] etc. vin să contureze profund și complex orizontul cognitiv al mitologiei folclorice românești. Cel din urmă, de altfel unicul în spațiul de la est de Prut, este preocupat mai profund de segmentul mitologiei autohtone la românii din Republica Moldova, Ucraina și Federația Rusă, fără a neglija însă și străduințele celorlalți folcloriști la evidențierea parțială a unor reminiscențe de natură mitologică în investigarea unor specii, subiecte din folcloristica românească a spațiului basarabean.

Valorificarea și promovarea creațiilor folclorico-mitologice ale românilor din Republica Moldova, Ucraina, Federația Rusă, culese în secolele XIX-XX, are loc prin lansarea celor trei mari proiecte în cea de a doua jumătate a secolului trecut: *Creația populară moldovenească* (în 16 volume, Chișinău, Știința, 1975-1983); *Editarea folclorului pe zone etnografice*, la Chișinău (*Folclor din părțile Codrilor* (1973), *Folclor din Bugeac* (1982), *Folclor din Nordul Moldovei* (1983), *Folclor din Stepa Bălților* (1986), *Folclor din Câmpia Sorociei* (1989), *Folclor din Maramureș* (1991), *Folclor din Țara Fagilor* (1993), *Cât îi Maramureșul...* (1993) și seria *Mărgăritare* (în 15 volume, 1981-1985, destinată elevilor).

Multe materiale inedite se află încă depozitate în câteva arhive, la care face referință cercetătorul însuși: „La o examinare de ansamblu a materialelor etnologice orale (predominant etnografice și de folclor) din Arhiva Științifică Centrală a Academiei de Științe a Moldovei, fondul 19, inventar 3 <...> – cea mai reprezentativă colecție, cu 453 de volume-manuscrise din anii 1945–2011 (plus rapoartele-descrieri din câțiva ani ale etnografilor din aceeași Academie), precum și materialele altor depozite arhivistice de același gen din Republica Moldova și din România (cele basarabene), constatăm existența unei bogate comori de giuvaiere ale mentalității și inteligenței populare – mitice, istorice și artistice; această comoară-tezaur fiind extrasă, fărămă cu fărămă, din graiul viu al românilor de diferite vârste, femei și bărbați, persoane cu nume concrete, dar și de la unii, puțini la număr, anonimi, din localități, foste un timp sovietice, altele aflate și acum sub administrare statală ucraineană; localități ale Basarabiei, Bucovinei de nord, Transilvaniei de est (nord-carpatic) și din stânga Nistrului” (Cirimpei, 2011, p. 44).

Printre preocupările etnologului V. Cirimpei, cea cu referire la dimensiunea mitologiei autohtone se rezumă la „*deslușirea mitologică a lumii și perceperea evenimentelor anului solar* (prin datini, credințe, descântece, practici magice, semne prevestitoare, farmece, vrăji, obiceiuri pentru zile sfinte precreștine și creștine, ziceri și cântări de cult, colinde, orații)” (Ibidem). Parțial și celelalte două subdiviziuni ale ordinii diacronice aproximative, realizată de cercetător cu privire la documentarea mostrelor de etnologie românească, includ creații cu substrat mitic: „*cunoașterea vieții omului și a mediului natural, cultural și istoric al societății* (cântece de legănare a pruncului, practici, ziceri, cântece și jocuri ale copiilor; cântece, strigături și balade de dragoste; cântece de armată și război, cutume prenuptiale, orații și strigături de nuntă; datini, obiceiuri, cântece, glume și strigături de familie; deplângerea și pomenirea morților; informații, amintiri, legende, povestiri și cântări istorice)”; „*gândirea artistică* (asemănări, comparații și aprecieri neobișnuite; expresii idiomatice, zicători și proverbe; întrebări șmechere și ghicitori; narațiuni fantastice, nuvelistice, comice și alegorice; balade, cântări de vitejie, cântece filozofice, poezii distractive, teatru folcloric; plăsmuiri folclorizate și de album)” (Ibidem).

Panteonul zeităților mitice, consemnat de numeroși cercetători ai mitologiei autohtone și asupra căruia insistă și etnologul V. Cirimpei, a suferit de-a lungul anilor, începând cu era creștinismului, mari transformări. În baza celor relatate de Dimitrie Cantemir în secolul al XVII-lea, folcloristul deduce că la momentul istoric respectiv, „mitologia națională cu zeități” devenise „una cu spirite, în primul rând, neautoritare, demonice și, mai apoi, autoritare, cu nume – nu însă și cu funcții – de sfinți creștini” (Cirimpei, 1991(1), p. 164). Cât privește concepția actuală a omenirii, aceasta nu poate accepta și venera zeități ca: *Lado, Peruna, Mano, Colinda, Zburătorul, Drăgaica, Paparuda, ursitele, Doina* ș. a., care încă pe vremea lui Dosoftei, Miron Costin, Ion Neculce, Dimitrie Cantemir erau percepute ca ireale („din păgâni tocmeale” – considera cărturarul Dosoftei), fantastice, care aparțin nemijlocit fabulosului, propriu creațiilor populare epice.

Cu toate acestea, ne informează cercetătorul, și astăzi mai persistă în gândirea populară a comunităților rurale reminiscențe ale celei mitologice, dacă ne referim, mai ales, la respectarea unor interdicții, existența unor credințe și superstiții referitoare la unele

sărbători calendaristice, dar și privind existențialul familial (preponderent, cele ce țin de înmormântare, nerespectarea unor cutume față de „dalbul de pribeag” se crede că vor genera urmări nefaste pentru cei din jur), consimțirea repercusiunilor benefice sau malefice ale practicării descântecelor (chiar dacă unele mostre au fost adaptate religiei creștine), vrăjilor, farmecelor ș. a. Prin urmare, paralel cu respectarea preceptelor impuse de creștinism suntenerate și cele cu substrat mitico-folcloric, realizându-se în acest fel o simbioză sau adaptare, o transfigurare.

Meritul indiscutabil al etnologului Victor Cirimpei constă, nemijlocit, în investigația și descoperirea unor realități inedite în „domenii bătătorite ani în șir de unele și aceleași interpretări, preluate asemenea dogmelor și axiomelor” (Burlacu, p. 7). Prin urmare, de un interes esențial sunt investigațiile pe care le realizează cercetătorul cu referire la unele divinități și fapte mitologice de origine proto-indo-europeană, precum: **Zău(Dzău)/Dumnezeu** – „ca divinitate animistică primitivă dintre cele mai însemnate pentru omul erei de gândire mitologică – zeitate a luminii și a cerului luminos” (Cirimpei, 1985(1), p. 10) (a se vedea semnificația lui *Ziurel de ziuă/zi*, în versurile de colindă: „Coborât-a, coborât,/ *Ziurel de ziuă*,/ Îngerul Domnului Sfânt,/ *Ziurel de ziuă*” (*Coborât-a, coborât*), „A venit Domnu Cristos,/ *Ziurel de zi*,/ Pe pământu păcătos,/ *Ziurel de zi*” (*Colinde românești*, p. 638); **Dracul/ Diavolul**, sub diversele sale nume: **Satana** (corespondenți: Luceafărul – Venera – Sfânta-Vinere – Ileana-Cosânzeana [Sânziana]), **Tartorul, Sotea, Sarsotea, Sărsăilă, Avizuca** (Avezuha, Avizuha), **Bala** (Balaurul), **Naiba, Vidma, Neaga, Striga, Știma, Urgia** etc., în Antichitate, până la creștinism, reprezentând o divinitate „superficial malefică și păgână, dar cu sensuri vechi, mai puțin demonice” (Cirimpei, 1985(1), p. 18); **Mama(Muma)-Pădurii** – „o «sfântă» precreștină”, „protectoare a pădurilor și viețuitoarelor din ele” (Cirimpei, 1985(1), p. 22); **rohmanii** sau **blajinii** – „oameni foarte credincioși, ascetici, blânzi și imparțiali” (Cirimpei, 1985(1), p. 23), „la început adepți ai venerării focului (soarelui) ca zeitate supremă” (Cirimpei, 1985(1), p. 24), de unde și apariția personajului *Omul-Roșu* în descântece; **Crăciun**, „de esență precreștină”, „divinitate supremă, cu putere de stăpânire absolută a cerului, pământului și întregii lumi, el fiind și cel mai bătrân” (a se vedea creația folclorică *Colindul Crăciunului*), este sărbătorit la solstițiul de iarnă: „sfârșitul «îmbătrinitului» an solar (cu tot mai puțină lumină-căldură) și începutul noului său continuator (cu durata luminii-căldurii în creștere)” prin diverse „acțiuni culturale (religioase) de susținere a renașterii soarelui – zeitate supremă [...], grație arderii mocnite a unui buștean masiv, a unei mari buturugi”, numit la români *crăciun* (Cirimpei, 2006, p. 52. A se vedea: Cirimpei, 1992(2)); **Lel/ Ler**, „ca posibilă zeitate indo-europeană traco-iliro-celtă”, este perceput ca divinitate solară nouă, „numită afectuos-alintător Lel/ Ler” (Cirimpei, 2006, p. 54), probabil și de la Crăciunel, noul înlocuitor al bătrânului Crăciun, Crăciunul mic, dovadă sunt și răspunsurile la *Chestionarul Hasdeu*: în niște localități, la Crăciun, copiii „colindă despre venirea unui *prunc* [...], înfășat în cârpe, numit *Moș Crăciun*” (Cirimpei, 2008(4), p. 4). Esențial este îndemnul etnologului V. Cirimpei de a confrunța adresările către această divinitate „cu apelativul domn-dumnezeu (*Doamne, Doamne Le', Ler-doamne*)” (Cirimpei, 2006, p. 52), dar și

compararea corespondentelor acestuia în alte limbi indo-europene: letonă – *lelle* (păpușă), lituaniană – *lėlė* (copil-sugaci), bielorusă – *Леля/Ляля/Лёлэ* (zeu al iubirii cu chip de copil, înger-păzitor) și *ляля* (copil mic), croată – *leri/ lero/ Lero* (zeitate mitologică-necreștină a slavilor), rusă – *Лель* (un vechi zeșor, idol, comparat cu zeul roman *Cupidon/ Amor*, confruntat și cu zeitatea slavă *Lejjo/Lelo*) (Cirimpei, 2006, p. 54); **Doina/ Daina**, zână protectoare în credința românească, corespondenta paralelă la daci a zeității romane Marte sau Bellona, ca divinitate precreștină a cântecului liric, este prezentă la mai multe popoare balcano-carpatiche: la bulgari cu corespondente pentru ambele genuri – *Daina* și *Doina/ Doine/ Doino*, păstrat până astăzi doar ca nume de personaj folcloric în creațiile lirice și nume de persoane reale – *Doina* și *Doino*; la lituanieni – *Medzdoina* (*Zâna-Pădurii*, spirit benefic), utilizat actual doar ca nume al cântecelor populare lituaniene – *daine* [deși, remarcă etnologul, prezența lui *o* în *Medzdoina*, ar putea fi un argument în favoarea existenței în trecut la lituanieni, nemijlocit la prusieni și letoni, a ambelor forme, *daina* și *doina*, asemenea românilor], la români este utilizat: 1) pentru a numi un personaj mitologic (*Daina/ Doina*), corespondente parțiale: *Fata-Pădurii* și *Vâlva* [*Mama*]-*Pădurii*, care în viziune populară apar descrise astfel: „*Fata-Pădurii* îi cu păr lung până jos. Până-n pământ”, cu picioarele „ca suveica”. Ea „fain [frumos] horește [cântă] (și) îi frumoasă”. *Vâlva-Pădurii* e „o femeie ... înaltă mai bine de doi metri și cu păr lung până jos ... și ... cu păr păstă tăta ptelea [pielea] (și) horește ... așe frumos (cum) nu să pomine să cânte om pemintean. ... o cântare atâta de frumoasă, de să mai ai încă două ureți [urechi] să ascuț” (Ioniță, 1982, p. 64-90), „*Daina* prins-a trăgăna,/ văile să legăna/ și munți să băiera” (Ioniță, 1986), „*Daina* de cine-o rămas?! De on pruncuț mititel,/ Ce-o fugit mă-sa cu el./ L-o lăsat mă-sa durnind,/ L-o găsit *daina* zicând./ Cu *daina* nu mă sfădesc./ Cu *duinu* bine trăiesc” (Bârlea, p. 190-191); 2) pentru a denumi o creație lirică de o sensibilitate profundă (*doina*) și 3) în adresările ritualice din cântecul popular: „Ai, *Daina, Daina, Doina*”. O astfel de creație, ne mărturisește etnologul, a stat, probabil, la baza poeziei eminesciene *Printre stânci de piatră seacă* (1869): „... *Sub nebuna ei cântare/ Lumea doar me în descânt./ Este Daina cea nebună./ Care cântă noaptea-n crâng*” (Cirimpei, 2008(4), p. 4; A se vedea: Cirimpei, 1998(1); Cirimpei, 1993; Cirimpei, 1998(2); Cirimpei, 1988); **Norocul** (confundat deseori cu numirea darului divin), zeu-dumnezeu, „arhaicul dumnezeu care poate da noroace”, este asociat de către marele cărturar Dimitrie Cantemir divinității romane *Fortuna/ Furtuna*; ca șansă poate fi urat de oameni unii altora, după cum o fac colindătorii, „nu însă dăruit sau vândut, pentru că acesta se află numai în posesia lui Dumnezeu” (Cirimpei, 2003, p. 15). Prin urmare, imaginea zeității respective, conform unor creații lirice, se creionează în viziunea cercetătorului Victor Cirimpei astfel: „Dumnezeu-ul care posedă/ are și poate oferi/ da noroc, deși gândit astăzi creștinește, este vechiul zeu *Noroc*, perpetuu și în creștinism, năzărindu-se unora, în amurg/ pe înserate (acea luându-se după dânsul în grabă, zadarnic, pentru că «nu poate să-l vadă nime»); *Norocul* poate întâlni călători dis-de-dimineată, eventual fericindu-i, fără a li se arăta ca fiindă” (Ibidem), poate lua înfățișarea unei păsări, tradițional a cucului, poate fi reprezentat prin imaginea arhetipală a mamei-zeie.

În atenția etnologului V. Cirimpei s-au aflat și zeitățile cu valoare nefastă în gândirea mitologică și folclorico-mitologică românească. Prin urmare, investigând sorgin-tea acestor făpturi, cercetătorul ne atenționează asupra existenței unei credințe religioase politeiste, potrivit căreia „omul este împresurat de feluriti demoni ocrotitori, care, nerespectați (rău venerați), pot să-i pricinuiască mari necazuri; ei îl pot ajuta sau împiedica să-și realizeze activitățile de fiecare zi” (Cirimpei, 2002(2), p. 141; A se vedea: Cirimpei, 1985(2); Cirimpei, 1991(3); Cirimpei, 1992(1)). În continuare va sublinia că personajele demonologice sunt plăsmuiri ale fanteziei primitive, având corespondente spirituale pentru fiecare obiect, fenomen, stare, necesare omului arhaic pentru comunicare cu lumea înconjurătoare. În închipuirea umană, respectivele spirite iau diverse înfățișări: de om, animal, pasăre, broască, reptilă, de culoare neagră sau roșie, deformați fizic, cu ghiare, copite, coadă etc. Pe lângă funcțiile nefaste: generatori de coșmaruri, de fapte rele, care duc la pierzanie suflete umane, mai consemnează clasificarea conform existenței lor spațiale: „1) *ale biosferei* (Ursitoarele, Răul-Copiilor, Vărsatul, Deochiul, Frigurile, Ielele, Zânele, Frumoasele, Vântoasele, Șoimanele, Rusaliile, Sânziencele, Urâtul, Norocul, Ceasul-Rău, Muma-Pădurii, Daina, Striga, Strigoi, Moroi, Belciugarii, Stafile, Zburătorul, Boala-Vacilor, Ciuma, Holera, Știmele, Balaurii, Zmeii, Moartea), 2) *ale cerului nocturn* (Murgilă, Vârcolacii, Luceferii, Zorii, Zorilă), 3) *ale închipuitei regiuni subterane* (Scaraoțchi, Talpa-Iadului, Tartorul, Sarsailă, Satana, Aripa-Satanii, Cornila, Naiba, Sarsotea, Roșcatul, Avizuca, Avestița, Spiridușul, Aghiuță)” (Cirimpei 2002(2), p. 141-142).

Demersul întreprins asupra dimensiunii mitologiei autohtone analizate în studiile etnologului Victor Cirimpei ne justifică să afirmăm că exegetul etnolog a dat dovadă permanent de vervă și curaj în a investiga subiecte aflate în obscuritate, lipsite de atenția cercetătorilor sau neanalizate până la capăt, reușind în felul acesta să aducă mai multă claritate, păstrând imparțialitate pentru cele descoperite și punând accent nemijlocit pe adevărul istoric și documentar.

Referințe bibliografice:

1. BÂRLEA, Ion. *Literatura populară din Maramureș*. Vol. II. București: Editura pentru Literatură, 1968. 503 p.
2. BURLACU, Alexandru. *Un fenomen complex*: Victor Cirimpei: [70 de ani de la nașterea cercetătorului folclorist]. În: *Literatura și arta*, 2010, 11 februarie, p. 7.
3. CIRIMPEI, Victor. Gândire mitologica perpetuu redimensionată. În: *Metaliteratură*, 2002, nr. 5, pp. 119-125.
4. CIRIMPEI, Victor. *Viziuni demonologice românești și universale în folclor, literatură, muzică și artă plastică*. În: *Imagini și permanente în etnologia românească*. Chișinău: Știința, 1992, pp. 117-119.
5. CIRIMPEI, Victor. *Schiță de mitologie autohtonă*. În: *Creația populară (Curs teoretic de folclor românesc din Basarabia, Transnistria și Bucovina)*. Chișinău: Știința, 1991, pp. 150-179.

6. CIRIMPEI, Victor: *Urme folclorico-mitologice moldovenești de vechime proto-indo-europeană*. În: *Speciile folclorice și realitatea istorică*, Chișinău: Știința, 1985, pp. 5-33 [DI Cirimpei ne-a mărturisit că s-a dezis de ipoteza *prăsad* din acest studiu, ca fiind neconvingătoare, p. 23].

7. CIRIMPEI, Victor. *Doina din perspectiva Hasdeu*. În: *Literatura și Arta*, 1988, 11 februarie, p. 4.

8. CIRIMPEI, Victor. *Folclorul mitologic*. În: *Limba română*, 1991, nr. 2, pp. 121-125.

9. CIRIMPEI, Victor. *Dimitrie Cantemir: constituentul etnologic*. În: *Literatura și Arta*, 2003, 30 octombrie, p. 7.

10. CIRIMPEI, Victor. *Dimitrie Cantemir: plaiul natal și datinile sale*. În: *Revistă de lingvistică și știință literară*, 2008, nr. 3-4, pp. 3-11.

11. CIRIMPEI, Victor. *Dimitrie Cantemir și Moldova din stânga Prutului (Ca o lecție de istorie)*. În: *Dimitrie Cantemir: Dimensiuni ale universalității. Studii. Sinteze. Eseuri*. Chișinău: Gunivas, 2008, pp. 126-132.

12. CIRIMPEI, Victor. *Dimitrie Cantemir – etnolog*. În: *Dinastia Cantemireștilor. Secolele XVII-XVIII*. Chișinău: Știința, 2008, pp. 359-376.

13. CIRIMPEI, Victor. *Vechi realități etnologice românești în atenția lui Dimitrie Cantemir și Bogdan Petriceicu Hasdeu, aspecte ale examinărilor ulterioare*. În: *Literatura și Arta*, 2008, 1 mai, p. 4.

14. CIRIMPEI, Victor. *Paralela Dosoftei – Cantemir*. În: *Timpul*, 2003, 26 decembrie, p. 14.

15. CIRIMPEI, Victor. *Ponderea etnologicului în scrisul cantemirean*. În: *Revistă de lingvistică și știință literară*, 2003, nr. 3-4, pp. 3-14.

16. CIRIMPEI, Victor. *Reminiscențe de credințe vechi la românii din stânga Nistrului*. În: *Metaliteratură*, 2006, nr. 1, pp. 106-112.

17. CIRIMPEI, Victor. *Dimitrie Cantemir: Norocul ca divinitate*. În: *Timpul*, 2003, 24 octombrie, p. 15.

18. CIRIMPEI, Victor. *Doina/Daina – zeitate precreștină la români, bulgari, lituanieni*. În: *Țara*, 1998, 30 octombrie, p. 4.

19. CIRIMPEI, Victor. *Principiile directorii de documentare și editare a materialelor arhivistice de etnologie orală românească din Republica Moldova*. În: *Philologia*, 2011, nr. 3-4, pp. 44-47.

20. CIRIMPEI, Victor. *Lel/ Ler ca posibilă zeitate indo-europeană traco-iliro-celtă*. În: *Simpozionul „Perenitatea creației populare și contemporaneitatea (IV)”*. Chișinău: Tipogr: UPS „Ion Creangă”, 2006, pp. 51-56.

21. CIRIMPEI, Victor. *Crăciunul: cuvânt, personaj, sărbătoare*. În: *Glasul națiunii* (Chișinău), 1992, 25 decembrie, p. 10.

22. CIRIMPEI, Victor. *Aportul „Mioriței” la elucidarea marilor zei balcanocarpatici Lel/ Ler și Daina/ Doina/ Doinul (Schemă factologică)*. În: *Simpozionul „Miorița”. Comunicările din 18-20 septembrie 1992, Câmpulung – Bucovina*. Câmpulung Moldovenesc: Mușatinii, 1993, pp. 60-68.

23. CIRIMPEI, Victor. *Болгарские народные песни, подтверждающие высказывание Димитрия Кантемира о Дойне как имени фракийского божества* [Cântece populare bulgărești confirmând opinia lui Dimitrie Cantemir despre Doina ca nume de zeitate tragică]. În: *Relațiile moldo-bulgare în epoca medie și modernă*. Chișinău: *Societatea Științifică de bulgaristică din Republica Moldova*, 1998, pp. 167-179.

24. CIRIMPEI, Victor. *Demonii – tratare populară, în literatură, muzică și artele plastice*. În: *Metaliteratura*, 2002, nr. 6, pp. 141-144.

25. CIRIMPEI, Victor. *Demonologie*. În: *Literatura și arta Moldovei: Enciclopedie*. Vol. 1. Chișinău: Redacția Principală a Enciclopediei Sovietice Moldovenești, 1985, pp. 182-183.

26. CIRIMPEI, Victor. *Viziunile demonologice ca pigmenți ai fizionomiei naționale*. În: *Sigma* (Chișinău), 1991, nr. 5-6.

27. CHIȚIMIA, I. C. *Folclorul în substratul literaturii române vechi*. În: *Temelii folclorice și orizont european în literatura română*. București: Ed. A. R. S. R., 1971, pp. 7-22.

28. *Coborât-a, coborât* [online]. În: *La Moșuni* [văzut la 18.06.2015]. Disponibil: <http://www.lamosuni.ro/index.php/ct-menu-item-29/ct-menu-item-33/1266-ziurel-de-ziu>.

29. *Colinde românești*. Coord. Ioan Bocșa. Vol. II. Cluj-Napoca: *Media Musica*, 2003. 662 p.

30. IONIȚĂ, Maria. *Cartea vânelor: legende din Apuseni*. Cluj-Napoca: *Dacia*, 1982. 272 p.

31. IONIȚĂ, Maria. *Drumul Urișilor: basme, povești și legende din Apuseni*. Cluj-Napoca: *Dacia*, 1986. 216 p.

32. *Istoria literaturii romane*. Vol. I. *Folclorul. Literatura romană în perioada feudală (1400-1780)*. București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1964. 806 p.

33. ЛОСЕВ, А. *Мифология*. În: *Философская энциклопедия*. Том. 3. Москва: Советская Энциклопедия, 1964, с. 83-96.

34. *Мифы народов мира*. Энциклопедия в двух томах. Том 1. Москва: Советская Энциклопедия, 1987. 673 с.